

AFGANİSTAN ULUSLARARASI MEDYASINDA CHRISTCHURCH TERÖR SALDIRILARI: İSLAMOFOBİ, ÇERÇEVELEME VE TEMSİL*

Mohammad Naeim NASIRI**, Metin EKEN***

Gönderim Tarihi: 01.03.2023 - Kabul Tarihi: 29.09.2023

Nasiri, M. N., & Eken, M. (2023). Afganistan uluslararası medyasında Christchurch terör saldırıları: İslamofobi, çerçeveleme ve temsil. *Etkileşim*, 12, 168-189.
doi: 10.32739/etkilesim.2023.6.12.218

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Öz

Aşırı sağcı ve beyaz üstünlüğünü savunan Brenton Harrison Tarrant tarafından 15 Mart 2019 tarihinde Yeni Zelanda'nın Christchurch kentinde Cuma namazı sırasında gerçekleştirilen terör eyleminin Afganistan uluslararası medyasında nasıl temsil edildiği; terör eyleminin kurbanları olarak Müslümanların ve olayın failinin söz konusu kuruluşların haberlerinde nasıl sunulduğu bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Müslümanlara yönelik olarak gerçekleştirilen ve faillerin Batılı olduğu terör eylemlerinin münferit eylemler olarak değerlendirilmesi ve failin de psikolojik sorunlarla çerçevelenmesi ilgili literatürün sıklıkla işaret ettiği bir durumdur. Bu verinin Afganistan'da yayın yapan uluslararası yayın kuruluşları açısından, Christchurch terör saldırıları özelinde geçerli olup olmadığı ya da ne ölçüde geçerli olduğu çalışmanın temel problemini teşkil etmektedir. Araştırma kapsamında *VOA Dari*, *DW Dari*, Özgür Radyosu, *BBC Farsça* ve *Euronews Farsça* gibi Afganistan uluslararası medyasının 15.03.2019-27.08.2020 tarihleri arasında kendi internet sitelerinde olay ile ilgili yayınladığı yazılar, nitel araştırma yöntemi tekniklerinden doküman analiziyle ele alınmış elde edilen verilerin analiz edilmesinde içerik analizine başvurulmuştur. Analiz süreci, araştırma alt soruları bağlamındaki temalar doğrultusunda şekillendirilmiştir. Elde edilen veriler çerçevesinde söz konusu medya kuruluşlarının olayı direk olarak terör saldırısı şeklinde vermekten çeşitli tekniklerle ve mümkün olduğu kadar kaçındığı, eylemin failini doğrudan terörist olarak nitelendirmediği bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Christchurch cami saldırıları, uluslararası medya, İslamofobi, temsil.

* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından Ekim 2022'de kabul edilen "Afganistan Uluslararası Medyasında Christchurch Terör Saldırıları" başlıklı tezden türetilen bu çalışma ayrıca UTİYAB 2022'de özet bildiri olarak sunulmuştur

** Yüksek Lisans Mezunu, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, Türkiye.
naeemasiri992@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1305-4388

*** Doçent Doktor, Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Kayseri, Türkiye.
metineken@erciyes.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8564-5902

CHRISTCHURCH TERRORIST ATTACKS IN AFGHANISTAN INTERNATIONAL MEDIA: ISLAMOPHOBIA, FRAMING AND REPRESENTATION*

Mohammad Naeim NASIRI**, Metin EKEN***

Received: 01.03.2023 - Accepted: 29.09.2023

Nasiri, M. N., & Eken, M. (2023). Afganistan uluslararası medyasında Christchurch terör saldırıları: İslamofobi, çerçeveleme ve temsil. *Etkileşim*, 12, 168-189.
doi: 10.32739/etkileşim.2023.6.12.218

This study complies with research and publication ethics.

Abstract

The subject of this study is how the terrorist act committed by far-right extremist and white supremacist Brenton Harrison Tarrant during Friday prayers in Christchurch, New Zealand on March 15, 2019, is represented in the international media in Afghanistan, and how Muslims as victims of the terrorist act and the perpetrator of the act are presented in the news coverage of these media units. The fact that terrorist acts against Muslims committed by Westerners are evaluated as isolated acts and the perpetrator is framed with psychological issues is a situation that is frequently highlighted in the relevant literature. The main problem of this study is whether or to what extent this data is valid for international broadcasting organizations in Afghanistan in the context of the Christchurch terrorist attacks. The articles published on the websites of Afghanistan's international media such as *VOA Dari*, *DW Dari*, *Radio Free, BBC Persian*, and *Euronews Persian* between 15.03.2019 and 27.08.2020 were analyzed using document analysis, one of the techniques of qualitative research method, and content analysis was used to analyze the data obtained. The analysis process was shaped by the themes in the context of the research sub-questions. Within the framework of the data obtained, it was observed that the media organizations in question avoided directly portraying the incident as a terrorist attack as much as possible using various techniques and did not directly characterize the perpetrator of the act as a terrorist.

Keywords: Afghanistan, Christchurch mosque attacks, international media, islamophobia, representation.

* This study, derived from the thesis titled "Christchurch Terrorist Attacks in Afghanistan International Media" accepted by the Institute of Social Sciences at Erciyes University in October 2022, was also presented as an abstract at UTYAB 2022.

** MA, Erciyes University, Institute of Social Sciences, Kayseri, Türkiye.
naeemnasiri992@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1305-4388

*** Associate Professor/PhD, Erciyes University, Faculty of Communication, Kayseri, Türkiye.
metineken@erciyes.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8564-5902

Giriş

Brenton Harrison Tarrant, 15 Mart 2019 yılında Yeni Zelanda'nın Christchurch kentinde Cuma namazı sırasında terör saldırıları gerçekleştirerek namaz kılan 51 Müslümanı katletmiş ve 49'unu yaralamıştır. Saldırı, *Facebook* üzerinden canlı olarak yayımlanmış ve aynı anda dünyanın hemen her yerinde ses getiren bir terör eylemi haline gelmiştir. Tarrant terör saldırısını gerçekleştirmeden önce sosyal medya üzerinden 74 sayfalık manifesto yayınlamış ve saldırısının ideolojik arka planını ortaya koymuştur. Manifestosunda Fransa şehirlerine yaptığı seyahatlerden ve gözlemlerinden söz ederek Fransa'nın her şehri ve kentinde işgalciler ve göçmenler gördüğünü ifade etmiştir. Fransa'nın her yerinde Fransızları yalnız, çocuksuz ve yaşlı olarak gördüğünü iddia ederek bu durumun aksine Fransa'daki göçmenleri enerjik, genç, geniş ailelere sahip ve çok çocuklu olarak gördüğünü söylemiştir. Bu nedenle Batıya¹ gelen beyaz olmayanları işgalci olarak nitelendirmiş ve yabancıların özellikle de Müslümanların Batı'yı işgal ettiğini iddia etmiştir.

Tarrant'ın Müslümanlara yönelik terör saldırısı dünya çapında çok ses getirmiş, dünya medyası tarafından çok konuşulmuş ve bu durum pek çok çalışmanın da konusu haline getirilmiştir. Yeni Zelanda terör eyleminin medyatik temsiline dair literatürde önemli çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmalardan bir kısmı doğrudan uluslararası medya kuruluşlarının merkezi yayın organlarında olayı ele alışı biçimine odaklanmaktadır. Bu bağlamda Dünder (2019) İngiliz gazetelerini incelemiş, Yeni Zelanda terör olayının kurbanları olarak Müslümanların İngiliz gazetelerinde yeterince temsil edilmediğini ve olayı terör eylemi olarak sunmanın ötesinde sosyal medyanın süreçteki rolü üzerinde durulduğunu ifade etmiştir. Satır (2020) da olay ile ilgili uluslararası medyanın haberlerini ele alıp haber, ideoloji ve iktidar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada uluslararası medya kuruluşlarının kendi ideolojilerini göz önünde bulundurarak olayı farklı şekillerde sunduğu ifade edilmiş, eylem ele alınırken haber, ideoloji ve iktidar arasındaki ilişkinin merkezi bir konum teşkil ettiği tespit edilmiştir. Anadolu Ajansı'nın saldırıyı direkt olarak terör saldırısı şeklinde tanımladığı; Reuters, Sputnik, CNN ve El-Cezire'nin ise silahlı saldırı olarak nitelendirdiği ifade edilmiştir. Sevinç (2020) tez çalışmasında, terör saldırılardan sonra Yeni Zelanda'daki üç yazılı basın kuruluşunda İslam'ın ve Müslümanların nasıl temsil edildiğini, yapılan haberlerde İslamofobi içerikli söylemlerin olup olmadığını incelemiştir. Çalışma kapsamında incelenen gazetelerde İslamofobi içerikli söylemlerin haber anlatısı içerisinde belli kodlar üzerinden üretildiği sonucuna ulaşılmıştır. Soliman ve diğerleri (2021) ise çalışmalarında BBC, CNN ve DW gibi uluslararası medya kuruluşlarında Yeni Zelanda cami saldırılarına ilişkin haberleri analiz etmiş ve karşılaştırmalar yapmıştır. Buna göre BBC, Yeni Zelanda terör saldırısına verilen tepkilere odaklanırken CNN cami saldırısı videosunun tanıtımında sosyal medya başta olmak üzere *Facebook*'un rolü-

¹ Çalışmada Batı veya Batılı kavramları, moderniteyle belirginleşen kültürel bir nüfuzun temsilcileri olarak belirginleşen bölgesel bir kurguya atıfla kültürel bir referans olarak kullanılmıştır.

le ilgili konulara odaklanmış; DW ise terör saldırısını sıklıkla sağcı aşırıcılıkla ilişkilendirmeye odaklanmıştır. Öztunç (2021) da çalışmasında, Yeni Zelanda cami terör eylemi hakkında Batı medyasının haberlerinde yer alan ideolojik söylemleri incelemiş ve bu söylemlerle inşa edilen İslam ve Müslüman temsiliyi ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Çalışmada, incelenen medya kuruluşlarının söylemlerinde örtük bir şekilde İslam dini ve Müslümanlar hakkında negatif yargı ve ithamların bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Literatürdeki çalışmaların bir kısmı da saldırının, nüfusunun büyük bir bölümünü Müslümanların oluşturduğu ülkelerdeki medya yansımalarıyla birlikte söz konusu ülkelerde ve Batılı ülkelerdeki medya kuruluşlarının olayı ele alış biçimini karşılaştırmalı bir biçimde incelemeye odaklanmıştır. Bu bağlamda Öztürk (2019) çalışmasında, Yeni Zelanda terör saldırısının nüfusunun büyük bir bölümünü Müslümanların oluşturduğu ülkelerin ve Batılı ülkelerin medyasına yansıma biçimlerinin ülkelerin resmi ideolojileriyle uyumlu olduğu sonucuna varmıştır. Çalışma kapsamında analiz edilen medya kuruluşlarının eylem ve fail hakkındaki haberlerinde terör, terörist ya da terörizm gibi ifadeleri kullanmaktan kaçındıkları görülmüştür ve Arap medyası eylem hakkında Müslümanlara baş sağlığı mesajı vermekle yetinmiştir. Gölcü ve diğerleri (2019) yayın politikaları birbirinden farklı altı Türk gazetesini incelemiş, gazetelerin yayın politikalarına göre uygun dil yapıları ve anlatıların tercih edildiğini ve terör olayının farklı açılardan haberleştirildiğini tespit etmiştir. Çiftçi (2020), Yeni Zelanda terör olayı ile ilgili Kuzey Kıbrıs ve Türkiye gazetelerinde yer alan haberleri karşılaştırmalı olarak analiz etmiş, sonuçta terör olayının, Kuzey Kıbrıs basınında münferit bir eylem olarak nitelendirildiğini, Türk basınının ise saldırıyı İslamofobik olarak tanımladığını ifade etmiştir. Batool ve diğerleri (2020) Christchurch terör olayı ile ilgili yaptıkları çalışmada Müslüman ve gayrimüslim uluslararası medyasında Müslümanların anlatılarını karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Araştırmaya göre Batı medyası daha çok Christchurch saldırılarına odaklanırken, Müslüman basını ise Müslümanların anlatılarını daha olumlu bir şekilde vurgulamıştır. Batı medyası ise Müslümanların bu konudaki anlatılarını tartışmaya önem vermemiş ve olayı İslamofobi olarak tanımlamamıştır.

Tüm bu çalışmalara belli ölçülerde yansıdığı haliyle Batı kökenli uluslararası medya kuruluşlarının, terör eylemlerini benzer söylemlerle çerçevelediği görülmektedir. Söz konusu medya kuruluşlarında, Müslümanlara yönelik terör olayının failleri, Batı medeniyetiyle çelişen ve Batılı halkların kamu güvenliğini tehdit eden teröristler olarak ele alınırken Batılı failer sorunlu kişilikler ve akıl hastaları olarak sunulmakta, eylemleri bireysel bir şiddet girişimi olarak tanımlanmaktadır. Olay bir terör eyleminden ziyade mantıksız öfkenin neden olduğu nefret edilen bir suç olarak çerçevenmektedir (Hoon, 2021, s. 162). Söz konusu medya organlarının terör eylemlerini ele alırken Budist, Yahudi, Hindu veya Hıristiyan teröristler ifadesini neredeyse hiç kullanmadıkları, ancak yaygın olarak terörizmi İslam ile ilişkilendirdikleri görülmektedir (Sultan, 2016, s. 6). Güçlü bir şekilde finanse edilen bazı uluslararası medya kuruluşları, Müslümanlara ve İslam'a karşı çeşitli kampanyalar yürütmekte ve kamuoyuna

İslam'ın sert ve kaba bir resmini göstermeye çalışmaktadır (Gölcü & Çuhadar, 2017, s. 81). İslam adına işlenen şiddet eylemleri, bu medya kuruluşları tarafından İslami bir öğreti olarak kodlanmakta; Müslümanlar gayri medeni insanlar olarak tasvir edilerek sürekli olumsuz bir şekilde temsil edilmektedir (Aydın Varol, 2019, s. 223). Bir olayın medyada yer alması, halkın algı ve tutumunu etkilemektedir. Dolayısıyla, bu medya organları genellikle İslam'ı ve Müslümanları ayırmadan bir Müslümanın eylemini tüm Müslümanlara genelleştirmektedir. Ayrıca alıcılara, İslam'la ilgisi olmayan ve İslam adı altında hareket eden bir terör örgütünün mensubu terörist eylemlerde bulunduğu herkesin İslam'dan ve Müslümanlardan korkması gerektiği algısını iletmektedir (Powell, 2018, s. 2). Uluslararası medya tarafından Müslümanların negatif temsili ve terörizmin İslam ile ilişkilendirilmesi 11 Eylül olaylarından sonra yoğunlaşmış, bu olay İslam ile eşleştirilmiş ve İslam dininin terör eylemlerinin gerçekleştirilmesindeki en önemli etken olduğu algısı kuvvetlenmiştir. Literatürde Batı medyası ile uluslararası medya kuruluşlarının terörizmi İslam ile ilişkilendirilmesinde ve İslamofobi olgusunun yaygınlaşmasında özellikle 11 Eylül olaylarının önemli bir rol oynadığına dair genel bir kanı vardır (Temel, 2019, s. 95; Yusof ve diğerleri, 2013, s. 104; Yılmaz, 2018, s. 291; Çınar, 2021, s. 296; Aydın Varol, 2019, s. 223; Kınık & İlter, 2019, s. 966).

Dolayısıyla çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren uluslararası medya kuruluşlarının İslamofobik söylemler üreten ve İslam'dan negatif algılar çıkaran araçlar olarak işlev görebildiğini söylemek mümkündür. Çoğu ülkede, uluslararası medya kuruluşları bulunmakta ve yerel düzeylerde faaliyet göstermektedir. Bu doğrultuda literatürden elde edilen bu negatif verilerin Afganistan'da yayın yapan uluslararası yayın kuruluşları açısından, Christchurch terör saldırıları özelinde geçerli olup olmadığı ya da ne ölçüde geçerli olduğu çalışmanın ele aldığı temel problemi teşkil etmektedir. Bu noktada Afganistan uluslararası medyasının merkeze alınması ve araştırma nesnesi haline getirilmesi ayrıca önem arz etmektedir. Hedef kitlenin Müslüman olması, terör saldırılarının yaygınlığı, uzun yıllardır başta Rusya ve sonrasında Amerika olmak üzere emperyal girişimlerinin oluşturduğu iktidar boşlukları gibi koşullar uluslararası medyanın ülke içindeki tepkilerini anlamayı önemli hale getirmektedir. Bu önem çerçevesinde araştırma, uluslararası yayın kuruluşlarının ülke özelindeki misyonlarını belirginleştirmek açısından dikkate değer sonuçlar ortaya koyma potansiyeline sahiptir. Bunun yanında literatür incelendiğinde, Yeni Zelanda terör olayının bir ülkede yayın yapan uluslararası medya kuruluşlarında nasıl temsil edildiğine dair müstakil herhangi bir çalışma yapılmadığı da görülmektedir. Bu çerçevede Afganistan uluslararası medyasında Christchurch cami saldırısının nasıl yansıtıldığını, terör eylemi ve eylemin failinin nasıl nitelendirildiğini doküman analizi yöntemiyle ortaya koymak bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel sorusu aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

2019 yılında Yeni Zelanda'nın Christchurch kentinde düzenlenen terör saldırıları, Afganistan uluslararası medyası tarafından nasıl temsil edilmiştir?

Araştırma Tasarımı

Nitel araştırma yöntemi tekniklerinden doküman analizinin kullanıldığı bu çalışmada verilerin analiz edilmesinde içerik analizine başvurulmuştur. Merriam dokümanı, “araştırma öncesi elde mevcut olan herhangi bir şey” şeklinde tanımlamakta, mektupları, gazeteleri, şiirleri, resim kayıtlarını, şarkıları, hükümet dokümanlarını, ortak kayıtları, tarihsel dokümanları ve günlükleri yaygın dokümanlar olarak belirlemektedir (2015, ss. 131-132). Bu çalışmada da uluslararası medya kuruluşlarının web sitelerindeki içerikler doküman kategorisinde değerlendirilmiştir.

Verilerin toplanması ve analizi

Verilerin toplanması ve analizi için Merriam dört aşama belirlemektedir (2015, ss. 142-145); ilk aşama dokümanların tespit edilmesidir: Doküman tespiti çalışmanın amaçsal karakteri çerçevesinde araştırmayı ortaya çıkartan fikri vermesi bakımından sürecin henüz başında gerçekleşmiştir.

İkinci aşama dokümanların orijinalliğinin tespit edilmesidir: Analize tabi tutulan veriler, anahtar sözcükler kullanılarak doğrudan medya kuruluşların web sitelerinden temin edilmiştir. Verilerin doğrudan medya kuruluşların web sitelerinden temin edilmesi, verilerin orijinalliğini kanıtlanmaktadır. Kullanılan anahtar sözcükler, “Christchurch, Yeni Zelanda saldırısı, Yeni Zelanda cami saldırısı ve Christchurch saldırısıdır”.

Üçüncü aşama kodlama ve kategorilerin oluşturmasıdır: Bu aşamada belirlenmiş araştırma sorulardan hareketle elde edilen kategoriler analiz birimleri olarak somutlaştırılmıştır. Araştırma alt soruları iki kademedeki aşağıdaki şekilde ifade edilebilir;

Tablo 1. Araştırma soruları

Biçimsel Alt Sorular	İçerik Alt Soruları
Afganistan uluslararası medya kuruluşları Christchurch terör saldırıları ile ilgili ne kadar yazı ve görsel kullanılmıştır?	Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazı başlıklarının konuları nelerdir?
Afganistan uluslararası medya kuruluşlarının yazılarında Christchurch terör saldırıları ile ilgili hangi kelimeler kullanılmıştır?	Afganistan uluslararası medya kuruluşları Christchurch terör saldırılarını nasıl tanımlamıştır?
Afganistan uluslararası medya kuruluşların yazılarında Christchurch terör saldırıları ile ilgili hangi kelimeler ne sıklıkla kullanılmıştır?	Afganistan uluslararası medya kuruluşları Christchurch terör saldırılarının failini nasıl nitelendirmiştir?

Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazıların sunum biçimi ve medya kuruluşlarına göre dağılımı nasıldır?	Afganistan uluslararası medya kuruluşları Christchurch terör saldırılarının kurbanlarını nasıl sunmuştur?
Afganistan uluslararası medya kuruluşlarında Christchurch terör saldırıları ile ilgili paylaşılan yazıların türü nedir?	Afganistan uluslararası medya kuruluşları Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazılarında Müslümanları nasıl sunmuştur?
<p style="text-align: center;">Araştırma Sorusu</p> <p>2019 yılında Yeni Zelanda'nın Christchurch kentinde düzenlenen terör saldırıları, Afganistan uluslararası medyası tarafından nasıl temsil edilmiştir?</p>	Afganistan uluslararası medya kuruluşları Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazılarında öne çıkarılan konu ve temalar nelerdir?
	Araştırma örnekleme olarak seçilen medya kuruluşlarında terör olayının temsil etmesindeki farklar ve benzerlikler nelerdir?

Dördüncü aşama ise verilerin analiz edilmesidir: Bu aşamada eğer dokümanlar araştırmanın tüm veri setini oluşturursa, elde edilen veriler araştırmanın amacına göre içerik analizine tabi tutulabilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2006, s. 197). Böylelikle Doküman incelemesi yapılması sonucundan elde edilen veriler içerik analizi tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda Yıldırım ve Şimşek içerik analizinin ana amacının toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olduğunu vurgular (2006, s. 227). Başka bir ifadeyle, içerik analizi okuyucu için okuma ve anlamayı kolaylaştıran faktörleri tanımlar. Nitel içerik analizi ise nitel içeriğin anlamını sistematik bir şekilde tanımlamak için kullanılan bir yöntemdir. Malzemeyi bir kodlama çerçevesi kategorilerinin örnekleri olarak sınıflandırarak yapılmaktadır. Kodlama çerçevesi nitel içerik analizinin merkezinde yer almakta, materyallerin açıklamasında ve yorumlanmasında yer alan tüm anlamları kapsamaktadır (Schreier, 2012, s. 1).

Araştırma kapsam ve örnekleme

Afganistan, uluslararası medya kuruluşların ilgi gösterdiği ülkelerden biridir. Son yıllarda ABD, Almanya, İran, Avustralya, İngiltere, İran ve Rusya gibi birçok ülke Afganistan'ın ulusal dillerinde özel medya kuruluşları yayın hayatına başlamıştır. Dolayısıyla Afganistan'da yayın yapan tüm uluslararası medya kuruluşları araştırmanın evreni oluştururken *BBC Farsça*, *Özgür Radyosu (RFE/RL)*, *VOA Dari*, *Deutsche Welle Dari* ve *Euronews Farsça* araştırmanın örnekleme olarak seçilmiştir.

Çalışmada, Yeni Zelanda'nın Christchurch kentinde, 15 Mart 2019 yılında El Nur camisine ve Linwood İslam Merkezi'ne düzenlenen terör saldırıları ile ilgili bu medya kuruluşlarının web sitelerinde yayınlanan yazılar incelenmiştir. Araştırmanın örnekleme olarak seçilen medya kuruluşlarının web sitelerinde yayınlanan yazılar, 15.03.2019-27.08.2020 tarihleri arasında incelenmiştir. Bu

tarihlerin seçilmenin nedeni ise 15 Mart tarihinin terör saldırıların gerçekleştirdiği gün olması ve 27 Ağustos 2020 tarihinin terör saldırılarını gerçekleştiren Brenton Tarrant'ın ömür boyu hapis cezasına çarptırıldığı gün olmasıdır.

BBC Farsça ve Euronews Farsça Afganistan ve İran'da Farsça konuşanlar için ortak yayın yapılması nedeniyle ve Afganlar tarafından yoğun olarak takip edildiği için Afganistan uluslararası medyası içerisinde kabul edilmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik

İçerik analizinin güvenilirliği kodlama sürecine bağlıdır. Bunun için farklı araştırmacı veya aynı araştırmacı aynı metni değişik zamanlarda benzer bir şekilde kodlama yaparsa ve benzer sonuçlara ulaşırsa araştırmacının güvenilirliği sağlamış olur (Bilgin, 2014, s. 16). Mevcut çalışmanın güvenilirliğini hesaplamak için Miles ve Huberman (1994) formülü kullanılmıştır. Güvenirlik= Görüş Birliği/ (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)

Çalışmanın ilk aşamasında elde edilen dokümanlar, iyi anlaşılabilirliği için birkaç kez okunmuş, hemen ardından kodlama cetveli oluşturulmuştur. Araştırmacı, değişik zamanlarda iki kez kodlama yapmış ve bir kodlama da Dari dilinde konuşabilen başka bir araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Yukarıda sözü geçen hesaplama formülü ile hareket ederek araştırmacının yaptığı kodlama uyumu %94 bulunurken araştırmacılar arasındaki görüş birliği %85 olarak hesaplanmıştır.

Miles ve Huberman (1994) hesaplama formülü göre güvenilirlik oranı %80 üzerinde olmalıdır. Buna göre çalışmanın güvenilirlik oranı %80 üzerinde hesaplanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Çalışma kapsamında Afganistan uluslararası medyasının web sayfalarında Christchurch terör saldırıları ile ilgili paylaşılan 119 yazı analiz edilmiştir. Yazılar kategorilere ayrılıp kodlama yapıldıktan sonra tablolar halinde sunulmuştur.

Biçimsel alt sorular çerçevesindeki bulgular

Bu başlık kapsamında ana araştırma sorusu altında şekillenen biçimsel alt sorular çerçevesinde elde edilen analiz verileri ve bulgular sunulacaktır.

Tablo 2. Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazı/görsel sayısı ve medya kuruluşlarına göre dağılımı

	Yazı Sayısı	Oran (%)	Görsel Sayısı	Oran (%)
<i>Euronews Farsça</i>	36	30,3	82	26,0
<i>Özgür Radyosu</i>	25	21,0	44	14,0

<i>DW Dari</i>	22	18,5	94	29,8
<i>BBC Farsça</i>	20	16,8	71	22,5
<i>VOA Dari</i>	16	13,4	24	7,6
Toplam	119	100	315	100

Çalışma kapsamında Afganistan uluslararası medyasının web sayfalarında Christchurch terör saldırıları ile ilgili paylaşılan 119 yazı analiz edilmiştir. Christchurch terör olayları ile ilgili en çok yazı yayınlayan *Euronews Farsça* ve en az yazı yayınlanan *VOA Dari*'dir. Görsele gelindiğinde ise *DW Dari*'de diğer medya kuruluşlarına göre daha fazla görselin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yine *VOA Dari*'de olay ile ilgili en az görselin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. Christchurch terör saldırıları ile ilgili kullanılan kelimeler ve sıklık analizi

Kelimeler	Sayı	Oran (%)
Saldırgan/Sanık/Zanlı	286	25,6
Kaza/Olay/Atış	176	15,7
Katliam/Cinayet	152	13,6
Kurbanlar	132	11,8
Terör Saldırı/ları-Terör eylemi	115	10,3
İbadet-Namaz Kılan/lar	80	7,2
İrkçi/Beyaz Üstünlükçü/Aşırı Sağcı	71	6,4
Camilere Saldırı	41	3,7
Silahlı-Ölümcül-Kanlı Saldırı/ları	35	3,1
Yeni Zelanda/Christchurch Saldırıları	30	2,7
Toplam	1118	100

Tablo 4. Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazıların sunum biçimi ve medya kuruluşlarına göre dağılımı

Medya Kuruluşları										
Yazıların Sunum Biçimi	<i>Euronews Farsça</i>		Özgür Radyosu		<i>DW Dari</i>		<i>BBC Farsça</i>		<i>VOA Dari</i>	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Yalnız Metin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yalnız Görsel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Metin ve Görsel	36	100	25	100	22	100	20	100	16	100
Toplam	36	100	25	100	22	100	20	100	16	100

Medya kuruluşlarının yazıları incelendiğinde söz konusu medyanın olayla ilgili sunum biçiminin yalnız metin veya yalnız görsel şeklinde olmadığı tespit edilmiştir. Christchurch terör saldırılarıyla bağlantılı olarak, tüm medya kuruluşlarının yazılarını görselle birlikte sunduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 5. Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazıların türü

Yazıların Türü	Sayı	Oran (%)
Haber Raporu	109	91,6
Altyazılı Fotoğraf Galerisi	4	3,4
Analiz	3	2,5
Not	2	1,7
Diğer	1	0,8
Toplam	119	100

Yazıların türünü incelendiğinde yayınlanan yazıların çoğunun haber raporu 109 (%91,6) olduğunu tespit edilmiştir. Haber raporlarında silah yasası, anma törenleri, sosyal medya, saldırının detayları ve saldırıyanın mahkeme sürecini takip etme gibi olayın farklı yönleri ele alınmıştır.

İçerik alt soruları çerçevesindeki bulgular

Bu başlık kapsamında ana araştırma sorusu altında şekillenen içerik alt soruları çerçevesinde elde edilen analiz verileri ve bulgular sunulacaktır.

Tablo 6. Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazıların başlıkların konuları

Yazıların Başlıkların Konuları	Yazı Sayısı	Yazı Oranı (%)
Saldırgan ile İlgili Konular ve Yargılanma Süreci	29	24,4
Saldırıların Oluşumu ve Ayrıntıları	25	21,0
Dayanışma ve Kurbanların Anılması	15	12,6
Sosyal Medya ve Facebook	12	10,1
Silah Toplama ve Yasaklama	10	8,4
Saldırılarına Tepkiler	5	4,2
Bir Afgan'ın Öldürmeyi Engelleme Çabası	5	4,2
Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Açıklamalarına Tepkiler	2	1,7
Saldırganın Manifestosu	2	1,7
Diğer	14	11,8
Toplam	119	100

Yazı başlıklarının terör failini ve saldırıları nasıl tanımladığı göz önüne alındığında, medyanın terör saldırılarını gerçekleştiren kişiyi terörist yerine sanık ve zanlı olarak andığı görülmektedir. Ancak iki durumda *Euronews Farsça*'nın, saldırıyı terör saldırılarının faili olarak tanımladığı tespit edilmiştir. Başlıklarda saldırılar çoğunlukla iki camiye saldırı olarak nitelendirilmiştir. *Euronews Farsça* ve *DW Dari* birkaç durumda saldırıları terör saldırısı olarak ele almış; *VOA Dari*, *Özgür Radyosu* ve *BBC Farsça*'nın saldırıları terör saldırısı olarak nitelendirmekten kaçındığı görülmüştür.

Tablo 7. Christchurch terör saldırılarının tanımlanma şekli

Saldırıların Tanımlanma Şekilleri	Sayı	Oran (%)
Şiddet Olayı	263	52,4
Terör Saldırısı	115	22,9
Camilere Yönelik Saldırı	56	11,2
İdeolojik bir Eylem	37	7,4
Christchurch/Yeni Zelanda Saldırısı	31	6,2
Toplam	502	100

Şiddet olayı kategorisine katliam, cinayet, kanlı saldırı, ölümcül saldırı, silahlı saldırı, atış, atış olayı, kaza ve olay gibi kavramları dâhil edilmiştir. Elde edilen verilere göre medya kuruluşları Christchurch terör saldırılarını tanımlanmak için en çok yukarıdaki ifadeleri kullanmıştır. Analiz edilen medya kuruluşları Yeni Zelanda'daki camilere yönelik terör saldırılarını yazılarında "şiddet olayı" olarak tanımlandıktan sonra en çok "terör saldırıları" ifadesini direkt ve genellikle alıntılar içerisinde kullanmıştır.

"Terör saldırıları" ifadesi medya kuruluşlarının yazılarında 115 kez tekrarlanmıştır. Ancak bu ifadenin, yazılarda direkt bir şekilde kullanılmadığı çok yoğun bir biçimde doğrudan ve dolaylı alıntılar içerisinde yer aldığı görülmektedir.

Her bir medya kuruluşunun olayı nasıl tanımlandığına bakıldığında *BBC Farsça*'nın olayı bir terör eylemi olarak tanımlamaktan imtina ettiği görülmektedir. *BBC Farsça*'nın, 20 yazısında eylemi doğrudan terör saldırısı olarak nitelendirmeyi reddettiği tespit edilmiştir. *BBC Farsça*, Yeni Zelanda Başbakanı ve Yeni Zelanda Polisinden doğrudan ve dolaylı alıntılarda, saldırıları terör eylemi olarak nitelendirmiştir. Örnek olarak, bu cümlede Yeni Zelanda polisinden yapılan dolaylı bir alıntıda, olay bir terör eylemi olarak adlandırılmıştır: "Yeni Zelanda polisi saldırıyla ilgili soruşturmanın ardından Avustralya uyruklu Brenton Tarrant'ın aşırı sağcı, göçmen karşıtı ve Müslüman karşıtı eğilimleri olduğunu ve saldırının ırkçı bir 'terör operasyonu' olduğunu söyledi". Bu paragrafta dikkat çeken nokta, saldırıların terör operasyonu olarak nitelendirilmesi ve bu ifadelerin tırnak içerisinde yerleştirilmesidir. Diğer bir örnek ise Yeni Zelanda Baş-

bakanı'ndan yapılan dolaylı alıntıdır. "Yeni Zelanda Başbakanı Jacinda Ardern, olayı 'önceden planlanmış bir terör saldırısı' olarak nitelendirdi ve ülkesinin tarihindeki en karanlık günlerden biri olduğunu söyledi". *BBC Farsça*'nın çoğu yazısında bu iki cümlenin tekrarlandığı ve terör saldırıları ifadesinin tırnak içrisine alındığı görülmektedir.

BBC Farsça gibi, *VOA Dari*'nin de saldırıları terör eylemi olarak adlandırmaktan kaçındığı görülmektedir. *VOA Dari*'nin yazılarında saldırılar, sadece üç kez doğrudan terör eylemi olarak nitelendirilmiştir. Bu medya kuruluşu çoğunlukla Yeni Zelanda Başbakanı'ndan yapılan doğrudan ve dolaylı alıntılarda, saldırıları terör eylemi olarak nitelendirilmiştir: "Bayan Ardern dün Cuma günü saldırıyı 'terör eylemi' olarak nitelendirdi". "Yeni Zelanda Başbakanı Jacinda Ardern, saldırıları 'terörist' bir eylem olarak nitelendirdi". *VOA Dari*, *BBC Farsça* örneğinde olduğu gibi "terör" sözcüğünü tüm yazılarında tırnak içerisinde sunmuştur.

Özgür Radyosu'nun, Christchurch terör eylemi ile ilgili yazılarında saldırıları doğrudan terör saldırısı olarak nitelendirmediği tespit edilmiştir. Bu medya kuruluşu da saldırıları ancak doğrudan ve dolaylı alıntılarla terör eylemi olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla incelenen medya kuruluşlarından sadece *Deutsche Welle Dari* ve *Euronews Farsça*, eylemi doğrudan terör saldırısı olarak nitelendirmiştir.

Yeni Zelanda terör saldırılarının hedefi camiler ve camilerde ibadet edenler olduğu için analiz edilen medya kuruluşlarının yazılarında "camilere yönelik saldırıları" ifadesinin 56 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Saldırıların, iki camiye saldırı, Yeni Zelanda camilerine saldırı ve camilere silahlı saldırı olarak nitelendirildiği gözlemlenmektedir. Nadir durumlarda eylemi "camilere terör saldırıları" şeklinde nitelendiren *Deutsche Welle Dari* ve *Euronews Farsça* dışında, *VOA Dari*, *BBC Farsça* ve *Özgür Radyosu* bu ifadeyi yazılarında yansıtmamıştır. Bunların yanında, medya kuruluşları Christchurch terör saldırılarını namaz kılanlara saldırı, namaz kılanlara ateş etmek ve namaz kılanların katledilmesi olarak da ifade etmiştir.

Christchurch'te meydana gelen terör saldırıları bazı medya kuruluşları tarafından ideolojik bir eylem olarak da ifade edilmiş; ırkçı ve aşırı sağcı eğilimlere dayalı bir fiil olarak tanımlamıştır. Böylelikle eylemin, aşırı sağ ile ilişkilendirilerek İslam düşmanlığı olma yönü geri planda bırakılmıştır. Olay ile ilgili yayınlanmış haberlerde saldırganın İslamofobik ve göçmen karşıtı eğilimlerinden hiç bahsedilmemiştir. Saldırının faili olan Brenton Tarrant'ın sosyal medya üzerinden yayınladığı sözde manifestosunda beyazların üstünlüğüne olan inancını ve Müslümanlara yönelik nefretini dile getirmesine rağmen olay İslam karşıtlığı ve Müslümanlara yönelik terör saldırı olarak çerçevelenmemiştir. *DW Dari*, saldırıları aşırı sağ ile en yoğun bir biçimde ilişkilendiren medya kuruluşudur. Benzer bir şekilde saldırıların, Yeni Zelanda saldırıları ve Christchurch saldırıları olarak da nitelendirildiği görülmektedir. Bu nitelendirme, eylemi Yeni Zelanda ile ilişkilendirmekte, izleyicilerine saldırıların Müslümanlara değil Yeni Zelan-

da'ya ve vatandaşlarına karşı yapıldığı izlenimini vermektedir.

Tablo 8. Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazılarda saldırganın sunuluş biçimi

Saldırganın Sunuluş Biçimleri	Sayı	Oran (%)
Saldırgan/Sanık/Zanlı	286	47,3
Brenton Tarrant/Bay Tarrant	179	29,6
İrkçı/Beyaz Üstünlükçü/Aşırı Sağcı	71	11,7
Avustralya Vatandaşı	31	5,1
Fail	24	4,0
Terörist	14	2,3
Toplam	605	100

Elde edilen veriler saldırganın büyük oranda sanık, zanlı, ırkçı, beyaz üstünlükçü, aşırı sağcı, fail olarak adlandırıldığını göstermektedir. Fail en yüksek oranda saldırgan/sanık/zanlı 286 (%47,3) olarak sunulmuştur. Yazılarda saldırganın ismi Brenton Tarrant/Bay Tarrant şeklinde 179 (29,6%) kez yinelenmiştir. Ardından fail en çok ırkçı/beyaz üstünlükçü/aşırı sağcı 71 (%11,7), Avustralya vatandaşı 31 (%5,1) ve fail 24 (%4,0) olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca saldırganın yalnızca 14 (%2,3) kez terörist olarak sunulduğu tespit edilmiştir.

Brenton Tarrant mahkeme tarafından resmi olarak Christchurch terör saldırılarının faili olarak tanımlanana kadar medya onu sanık ve zanlı şeklinde nitelendirmiştir. Halbuki sosyal medya üzerinden camilere yönelik terör saldırılarının yayınlandığı videolardan, saldırıların failinin Brenton Tarrant olduğu açık bir biçimde ortaya çıkmıştır. Yazılarda saldırganın ismi de sıklıkla kullanılmaktadır. Dikkat çeken noktalardan bir diğeri teröristin pek çok yazıda Bay Tarrant olarak nitelendirilmesidir. Afgan medyasında, resmi makamlarda veya yüksek mevkilerde bulunan kişiler için bay öneki kullanılmakta ve saygı ifade etmektedir. *BBC Farsça* dört kez, *Euronews Farsça* iki kez, *Özgür Radyosu* ve *VOA Dari* birer kez yazılarında bay önekinin saldırganın soyadıyla birlikte kullanmıştır.

Diğer medya kuruluşlarına kıyasla saldırganı tanımlamak için ırkçı, beyazların üstünlüğünü savunan ve aşırı sağcı gibi ifadeler en çok *DW Dari* başta olmak üzere *Euronews Farsça* tarafından kullanılmıştır. *DW Dari* dışında diğer medya kuruluşlarının yazılarında teröristin aşırı sağcı ve beyaz ırkçı olarak direkt şekilde nitelendirmesinden kaçınıldığı görülmektedir. Saldırgan, pasif cümlelerle ve örtük bir şekilde beyaz ırkçı, beyaz üstünlüğünü savunan ve aşırı sağcı olarak nitelendirilmiştir. Örnek olarak *Özgür Radyosu* saldırganı edilgen ve örtük bir cümlede şöyle ifade etmiştir: "İrkçı beyaz bir adam olduğu söylenen o, geçen cumartesi resmen suçlandı". Başka bir cümle ise "beyaz üstünlükçü olduğu söylenen Brenton Tarrant, ateş etmeden önce İslam karşıtı saçma sapan duyurular yazdı". ifadesine yer verilmiştir.

Euronews Farsça, Avustralya Başbakanından alıntı yaparak saldırganı dolaylı alıntıda aşırı sağcı olarak tanımlamıştır: “Avustralya Başbakanı Scott Morrison, trajediyi, aşırı sağ terörizmin masum Yeni Zelandalılara yönelik bir saldırısı olarak nitelendirdi”. *BBC Farsça* da alıntılarla saldırganın kendisini beyaz ırkçı olarak tanımladığını belirtmiştir: “28 yaşında beyaz üstünlüğünü savunanların yanlısı olarak bilenen Avustralyalı Brenton Tarrant, geçen cuma günü Yeni Zelanda’nın ikinci büyük şehri olan Christchurch’te iki camiye saldırdı, 50 kişiyi öldürdü ve 40’tan fazla kişiyi yaraladı”. Ancak *DW Dari*’nin yazılarında teröriste doğrudan aşırı sağcı olarak hitap ettiğini belirtmek gerekir: “Yeni Zelanda’nın Christchurch kentinde iki camide namaz kılan 50 Müslümanın aşırı sağcı bir adam tarafından öldürülmesi dünya çapında öfkeye yol açtı”.

Ayrıca saldırgan, yaşı ve milliyeti ile de nitelendirilmiştir. Tarrant, metinlerde Avustralyalı, 28/29 yaşındaki Avustralyalı ve Avustralya vatandaşı Brenton Tarrant şeklinde ifade edilmiştir. *VOA Dari* hariç, diğer tüm medya kuruluşları yazılarında teröristin uyuğu ve yaşından bahsetmiştir.

Christchurch terör saldırılarının failinin tüm bu medya kuruluşlarının yazılarında saldırgan, sanık, zanlı, fail, Avustralya vatandaşı ve Brenton Tarrant olarak nitelendirilmesi, onun terörist kimliğini gizlemektedir. Saldırganın 119 yazı içerisinde sadece 14 kez direkt ve yapılan alıntılar içerisinde terörist olarak nitelendirildiği tespit edilmiştir. Bu durum da göstermektedir ki medya kuruluşları, saldırganı terörist olarak adlandırmaktan imtina etmiştir.

Tablo 9. Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazılarda kurbanların sunulmuş biçimi

Kurbanların Sunuluş Biçimleri	Sayı	Oran (%)
49/50/51 Kişi	107	39,6
Namaz Kılan/lar	72	26,7
Öldürülenler	25	9,3
Terör Saldırılarının Kurbanları	17	6,3
Saldırıların Kurbanları	14	5,2
Camilere Saldırıların Kurbanları	12	4,4
Ölümcül-Atış-Olayın Kurbanları	9	3,3
Göçmenler/Yabancılar	9	3,3
Christchurch/Yeni Zelanda Kurbanları	5	1,9
Toplam	270	100

Christchurch terör saldırılarına ilişkin yazılarda kurbanlarının en çok “49/50/51 kişi” şeklinde nicel verilerle sunulduğu tespit edilmiştir. Yazılarda kurbanlar “49/50/51 kişi” olarak 107 (%39,6) kez, namaz kılan/lar olarak 72 (%26,7) kez, öldürülenler olarak 25 (%9,3) kez, terör saldırılarının kurbanları olarak 17 (%6,3) kez, saldırıların kurbanları olarak 14 (%5,2) kez, camilere saldırılarının kurbanları olarak 12 (%4,4) kez, ölümcül-atış-olayın kurbanları olarak

9 (%3,3) kez, göçmenler/yabancılar olarak 9 (%3,3) kez ve Christchurch/Yeni Zelanda kurbanları olarak 5 (%1,9) kez sunulduğu görülmektedir.

İfadelerde “49 kişi”, “50 kişi” ve “51 kişi” gibi sayısal ifadelerle birlikte “öldürüldü”, “öldürdü” ve “hayatını kaybetti” gibi kelimeler kullanılmıştır. Christchurch terör saldırısı ile ilgili yazıların çoğu kurbanların failinden bahsetmemiş ve cümleler pasif bir şekilde sunulmuştur. *Euronews Farsça*’dan bir örnek olarak aşağıdaki cümlede 51 kişinin öldürüldüğü ifade edilmiş; ancak katledenin kim olduğunu gizlenmiştir: “15 Mart 2019’da Yeni Zelanda’nın Christchurch kentinde iki camide namaz kılanlara silahlı bir kişi birkaç silahla saldırdı ve 51 kişiyi öldürdü. Bu, ülkenin modern tarihinin en büyük katliamı olarak biliniyor”. Başka bir örnek ise *VOA Dari*’den verilebilir: “İki hafta önce Christchurch camilerinde namaz kılanlara yönelik bir saldırıda 50 kişi öldürüldü ve 48 kişi de yaralandı”. Ayrıca az durumda aktif cümlede saldırıların failine değinilmiş Brenton Tarrant, 49/50/51 kişinin katili olarak anılmıştır.

Medya kuruluşlarının yazılarında kurbanlardan 72 kez namaz kılan/lar olarak bahsedilmiştir. Tüm medya kuruluşları “namaz kılan/lar” ifadesine yazılarında yer vermiştir. Medya kuruluşlarının Müslümanlar kelimesinden ziyade namaz kılanlar ifadesini kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Namaz kılanlar kelimesi, Yeni Zelanda terör saldırısının kurbanlarını sunmak için farklı şekillerde kullanılmaktadır. “29 yaşındaki Avustralyalı Tarrant, Mart 2019’da Yeni Zelanda’nın Christchurch kentindeki El Nur ve Linwood camilerinde namaz kılanlara ateş açtı”. *VOA Dari*’den alınan bu cümlede kurbanlar namaz kılanlar olarak tanımlanmış ve namaz kılanlara ateş eden de 29 yaşındaki Avustralyalı Tarrant olarak belirlenmiştir. “Yeni Zelanda Başbakanı Jacinda Ardern düzenlediği basın toplantısında, iki Christchurch camisinde 49 namaz kılan Müslüman’ın öldürülmesinin ardından ülkedeki camilerin kapalı kalmasının tavsiye edildiğini söyledi”. Bu cümlede de kurbanlar sayısı ile ve namaz kılanlar olarak sunulmuştur. Cümlede dikkat çeken nokta, ölümlerden namaz kılan Müslümanlar olarak söz edilmesidir.

Ayrıca yazılarda kurbanlar, öldürülenler olarak 25 kez tekrarlanmıştır. Bu kelime cümleler içinde “Cuma saldırılarının öldürülenleri”, “Christchurch olayının öldürülenleri” ve “terör saldırılarının öldürülenleri” şeklinde ifade edilmiştir. Kurbanları tanımlamak için öldürülenler kelimesi cümle içinde şu şekilde kullanılmıştır: “Yeni Zelandalı yetkililer, saldırılarda 49 kişinin öldürüldüğünü ve 48 kişinin yaralandığını söyledi. Şimdi olayın öldürülenlerini araştırıyor ve kimliğini tespit ediyorlar. Şimdiye kadar, öldürülenlerin hiçbirinin kimliği resmi olarak açıklanmadı”. *BBC Farsça*’nın haberinde kurbanlar, “olayın öldürülenleri” şeklinde nitelendirilmiştir. *Euronews Farsça*’nın yazılarında da benzer bir durum söz konusudur.

Cuma namazı sırasında hayatını kaybedenler yazılarda terör saldırılarının kurbanları olarak 17 defa tekrarlanmıştır. Medya kuruluşları arasında, kurbanları, terör saldırılarının kurbanları olarak ifade eden *Euronews Farsça* ve *DW Dari*’dir. *Euronews Farsça*’nın bir haber spotunda kurbanlar şu şekilde sunul-

muştur: “Yeni Zelanda’da iki camiye düzenlenen terör saldırısının kurbanları için düzenlenen anma töreninde binlerce Yeni Zelandalı 24 Mart Pazar günü Christchurch’te duaları, şarkıları ve konuşmaları dinlemek için toplandı”. *DW Dari*’nin haberinde ise: “Anma töreni, bugün 29 Mart Cuma günü ülke genelinde büyük televizyon ekranlarında yayınlandı. İki hafta önce Yeni Zelanda’yı sallayan terör saldırısının kurbanlarını anmak için tören düzenlendi” ifadeleri kullanılmıştır.

Saldırılarda hayatını kaybeden Müslümanlara, bir terör saldırısının kurbanları olarak yeterince yer verilmediği görülmektedir. *Euronews Farsça* ve *DW Dari*’nin kurbanlardan terör saldırılarının kurbanları olarak bahsettiği birkaç durum dışında *VOA Dari*, *BBC Farsça* ve *Özgür Radyosu*’nun, “terör saldırılarının kurbanları” ifadesini kullanmaktan kaçındığı görülmüştür. Bunun yanında medya kuruluşları, Yeni Zelanda terör saldırısının kurbanlarını “saldırıların kurbanları” olarak nitelendirdiği de görülmektedir. Bu kategoride kurbanlar, “son saldırı kurbanları”, “Cuma saldırılarının kurbanları” ve “bu saldırıların kurbanları” şeklinde ifade edilmiştir.

Terör saldırısı camileri hedef aldığı için yazılarda kurbanlar “camilere saldırılarının kurbanları” olarak 14 kez yinelenmiştir. Medya kuruluşlarının kurbanları, “camilere saldırılarının kurbanları” olarak nitelendirdiği nadir görülen bir durumdur. Bunun yanında bu saldırılarının sonucunda 51 Müslüman hayatını kaybettiği için yazılarda kurbanlarının dini kimliğinden yani “Müslüman kurbanlar” olarak da hiç bahsedilmemiştir. Bu durum göstermektedir ki medya kuruluşları camilerde hayatını kaybeden Müslümanları önemsizleştirmektedir. Kurbanların “camilere saldırılarının kurbanları” şeklinde sunulması daha çok *Özgür Radyosu* haberlerinde görülmektedir.

Yazılarda kurbanlar, şiddet olayının kurbanları olarak 9 kez ifade edilmiştir. Bu kategoride kurbanlar; ölümcül saldırıların kurbanları, silah kurbanları ve olayın kurbanları şeklinde sunulmuştur. Terör saldırıların sonucunda hayatını kaybedenlerden göçmenler ve yabancılar olarak da bahsedilmiştir. Kurbanları daha çok yabancı ve göçmenler olarak sunan kuruluş *BBC Farsça*’dır.

Tablo 10. Christchurch terör saldırıları ile ilgili yazılarda müslümanların sunuluş biçimleri

Müslümanların Sunuluş Biçimleri	Sayı	Oran (%)
Müslüman Topluluğu	17	40,5
50/51 Müslüman	8	19,0
Müslümanlara Saldırı	6	14,3
Müslümanların Katliamı	6	14,3
Namaz Kılan Müslümanlar	5	11,9
Toplam	42	100

İncelenen medya kuruluşlarının yazılarında Müslümanların sunumuna bakıldığında Müslümanlar topluluğu 17 (%40,5) kez, 50/51 Müslüman 8 (%19,0) kez, Müslümanlara saldırı 6 (%14,3) kez, Müslümanların katliamı 6 (%14,3) kez ve namaz kılan Müslümanlar 5 (11,9%) kez kullanılmıştır.

Yazılarda Müslümanlar kelimesiyle beraber en çok topluluk kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Müslümanlar topluluğu ifadesi Yeni Zelanda ve Christchurch kenti ile ilişkilendirilmiştir. Bu ifade, metinlerde Yeni Zelanda Müslümanlar topluluğu ve Christchurch Müslümanlar topluluğu şeklinde tanımlanmıştır: "Yeni Zelanda Başbakanı Jacinda Ardern, 16 Mart Cumartesi günü iki camiye düzenlenen terör saldırılarının ardından siyah başörtüsü takarak Christchurch Müslüman topluluğunun temsilcileriyle bir araya geldi". *Euronews Farsça*'dan verilen bu haberde Müslümanlar, Christchurch Müslüman topluluğu olarak sunulmuştur. Başka bir örnek ise "Bayan Ardern, hükümet yetkililerinin Yeni Zelanda'daki Müslüman topluluğunun temsilcileriyle kendilerine güvence vermek ve gerekli desteği sağlamak için temasa geçtiğini söyledi" ifadesidir. *BBC Farsça*'nın bu yazısında Müslümanlar Yeni Zelanda'daki Müslümanlar topluluğu olarak ifade edilmiştir.

Müslümanlar topluluğu ifadesinin en çok hangi medya kuruluşunun yazılarında kullanıldığına bakıldığında, *Euronews Farsça*'nın diğer medya kuruluşlarına göre bu ifadeyi daha sık kullanıldığı görülmektedir. *BBC Farsça* ve *DW Dari*'nin yazılarında Müslümanlar topluluğunun ifadesinin kullanıldığı da az görülmektedir. Ayrıca *VOA Dari* ve *Özgür Radyosu* bu ifadeye yazılarında hiç yer vermemiştir. Müslümanların nicel ifadelerle 50, 51 Müslüman şeklinde sunumu yazılarda 8 kez yinelenmiştir. Müslüman kelimesiyle birlikte kullanılan başka kavramlar ise saldırı, katliam ve namaz kıldırır.

Tablo 11. Christchurch Terör Saldırıları ile İlgili Yazılarda Öne Çıkarılan Konu ve Temalar

Öne Çıkarılan Konu ve Temalar	Sayı	Oran (%)
Failin terörist kimliği yerine sanık, zanlı ve saldırgan olarak tanımlanması	286	44,5
Söz konusu saldırının sıradan bir olay olarak sunulması	263	41,0
Saldırıların camiye yönelik yapıldığı vurgusu	56	8,7
Saldırıların beyaz ırkçılığı ve aşırı sağ ile ilişkilendirilmesi	37	5,8
Toplam	642	100

Yeni Zelanda camilerine yönelik terör saldırılarına ilişkin olarak medya kuruluşlarının yazılarında öne çıkan dört konu tespit edilmiştir. Terör saldırılarını gerçekleştiren Brenton Tarrant'ın terörist kimliğini farklı ifadelerle gizlemek, terör saldırılarının sıradan bir olay olarak gösterilmesi, saldırıların camilere yönelik yapıldığının vurgulanması ve terör eylemlerinin örtük bir şekilde beyaz ırkçılığı ve aşırı sağ ile ilişkilendirilmesi.

Araştırmanın kapsamında analiz edilen medya kuruluşlarının yazılarında Tarrant'ın, genellikle terörist olarak nitelenmediği görülmektedir. Saldırganın terörist kimliğini gizlemek için saldırgan, sanık ve zanlı da dâhil olmak üzere farklı tanımlamalar kullanmaktadır. Eylem, yazılarda bazen terör saldırısı olarak nitelendirilirken, faili "terörist" olarak ifade edilmemiştir. Bu da açık bir çelişki olarak görünmektedir.

Medya, saldırgan teröristin kimliğini gizlemeye çalıştığı gibi terör eylemlerini de sıradan bir olay olarak sunmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi Yeni Zelanda terör saldırıları sıkça kaza, olay, katliam, cinayet, silahlı saldırı, atış, kanlı saldırı ve ölümcül saldırı olarak nitelendirilmiştir. Yazılarda dikkat çeken bir diğer husus ise katliamın kaza olarak sunulmasıdır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü kaza sözcüğünü "istem dışı veya umulmayan bir olay dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması" şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Bu tanıma göre Christchurch terör saldırısı istem dışı veya umulmayan bir olay olarak çerçevelenmiştir. Dolayısıyla medyanın Yeni Zelanda katliamının ve 51 Müslümanın öldürmesini sıradanlaştırdığını, önemsizleştirdiğini ve meşrulaştırdığını söylemek mümkündür.

Yazılarda, özellikle yazıların başlıklarında saldırının camilere yönelik gerçekleştirildiği vurgulanmıştır. Bunun yanında saldırılardan mağdur olanların, Müslüman kurbanlar olarak ifade edilmesi de yazılarda görülmektedir. Öztunç "Batı Medyasında İslam ve Müslüman Temsilinin İnşası (Christchurch Terör Saldırısı Haber Örnekleri)" adlı yüksek lisans tez çalışmasında Müslüman yerine cami ifadesinin kullanılma nedenini araştırmıştır. Ona göre Batı medyası cami kavramını mitsel bir kurgu olarak kullanmakta ve bu mitsel kurguda caminin şiddet ve terörizmle ilişkilendirdiğini ortaya çıkarmaktadır. Ona göre Müslümanlar yerine cami kavramının kullanılmasının nedeni Müslümanları terörist olarak etiketlemektir ve onları terörist olarak nitelendirmek için ortam hazırlanmaktadır (2021, s. 162). Bu durum da söz konusu medya kuruluşlarının camilere yönelik saldırıları belirli şekillerde nasıl meşrulaştırdığını ortaya koymaktadır. Saldırıların camilere yönelik gerçekleştirildiğini vurgulayan bazı başlık örnekleri aşağıdaki gibidir:

- *BBC Farsça*: Yeni Zelanda'da iki Camiye Düzenlenen Saldırıda 49 Kişi Öldü; Başbakan saldırıyı 'terör' olarak nitelendirdi (15 Mart 2019).
- *DW Dari*: Yeni Zelanda'da İki Camiye Düzenlenen Saldırının Ardından Silah Yasası Sıkılaşıyor (18 Mart 2019).
- *BBC Farsça*: Yeni Zelanda'da İki Camiye Düzenlenen Saldırının Afgan Kurbanları kimler? (16 Mart 2019)
- *Özgür Radyosu*: Yeni Zelanda'da iki Camiye Düzenlenen Saldırının Zanlısı Suçsuz Olduğunu İddia Etti (25 Ağustos 2020).
- *Özgür Radyosu*: Yeni Zelanda'da iki Camiye Düzenlenen Saldırıda 49 Kişi Hayatını Kaybetti (15 Mart 2019).
- *VOA Dari*: Yeni Zelanda'da İki Camiye Düzenlenen Silahlı Saldırıda Düzinelerce Kişi Hayatını Kaybetti (15 Mart 2019).

Bu başlıklarda görüldüğü gibi saldırıların camilere yönelik düzenlendiği öne çıkarılmıştır. 119 yazıdan 43'ünün başlığında cami kelimesinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Manşet veya başlık, haberlerde okuyucular ile ilk buluşan nokta ve izleyiciyi cezbetmedeki ana faktör olarak bilinmektedir. Medya, ikna edici içerikli başlıklar kullanarak izleyicileri ve kamuoyunu etkilemeye çalışmaktadır. Dolayısıyla yazıların metnin ve başlıklarında cami teriminin amaçlı bir şekilde kullanıldığı ve bir mit olarak inşa edildiği söylenebilir.

Terör saldırılarının medya kuruluşları tarafından ilişkilendirildiği bir diğer tema da beyaz ırkçılık ve aşırı sağdır. Bu durum, hem saldırının bir terör eylemi olmasını hem de failin terörist olduğunu belli ölçülerde gizleyen bir çerçeveleme olarak ele alınabilir: "Bugünden tam bir yıl önce, 15 Mart 2019'da 28 yaşındaki aşırı sağcı, Yeni Zelanda'nın Christchurch kentinde iki camiye saldırarak 51 kişiyi öldürdü". Bu cümlede saldırganın isminden bahsedilmemekte ve aşırı sağcı olarak tanıtılmaktadır. Başka bir örnek ise şu şekildedir: "Beyazların üstünlüğünü savunan bir yanlı olarak bilenen 28 yaşındaki Avustralyalı Brenton Tarrant, geçen cuma günü Yeni Zelanda'nın ikinci büyük şehri olan Christchurch'te iki camiye saldırdı, 50 kişiyi öldürdü ve 40'tan fazla kişiyi yaraladı". Bu örnekte saldırı beyaz ırkçılık ile ilişkilendirilmiş ve saldırganın ideolojik eğilimleri ortaya konmuştur.

Kuruluşların terör saldırılarını aşırı sağ ve beyaz ırkçılığı ile ilişkilendirmesinin bir başka nedeni de teröristin Müslüman ve İslam karşıtı eğilimlerini gizlemektir denilebilir. Brenton Tarrant, sosyal medya üzerinden yayınladığı sözde manifestoda İslam, Müslüman ve göçmen karşıtı tutumlarını net olarak ortaya koymuştur. Ancak analiz edilen medya kuruluşları, Christchurch katilinin Müslüman karşıtı ve İslam karşıtı eğilimlerinden bahsetmemiş ve eylemini "İslamofobik" olarak nitelendirmemiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Teknoloji çağında ve Batı ülkelerinin medya devleri üzerindeki hâkimiyeti ile birlikte küreselleşme sürecinde İslamofobi ve Müslümanlara yönelik olumsuz propagandaların kapsamı gün gittikçe genişlemektedir. Bu süreçte uluslararası medya kuruluşlarının, olayları, özellikle de terör eylemlerini haber yaparken ikili bir yaklaşımı benimsediğini söylemek mümkündür. İlkinde İslam adına terör saldırıları düzenleyen ve insanları öldüren terör örgütlerinin saldırıları tüm Müslümanlara genellenmekte ve saldırılar İslam dini ile ilişkilendirilmektedir. Benzer şekilde bir Müslüman, herhangi bir saldırıya dahili olunca, saldırılar terör ve faili terörist olarak tanımlamakta; Müslümanlar, haberlerde olumsuz bir şekilde temsil edilmektedir. Uluslararası haber ajansları bir eylemi tüm Müslümanlara genellemek için "Radikal İslam", "İslamcı terörist", "İslami köktencilik" ve "İslami grup" gibi söylemleri sıklıkla kullanmaktadır. İkincisinde ise Müslümanlar bir eylemin hedefi olduğunda uluslararası medya kuruluşları Müslümanları duygusal haberleriyle kurbanlar olarak sunarak saldırıları bir şiddet olayı olarak nitelendirmekte "terör" ve "terörist" gibi kelimelere haber-

lerde yer vermekten kaçınmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın en temel sonucu; Afganistan uluslararası medyasının da Yeni Zelanda camilerine yapılan terör saldırılarını dramatik bir şekilde kanlı ve ölümcül saldırılar şeklinde tanımlayarak ve fail için de terörist kelimesini kullanmaktan kaçınarak ikinci tavra denk düşen bir tutum sergilemesidir.

Yeni Zelanda saldırıları Afganistan uluslararası medyası tarafından daha çok şiddet içeren bir olay olarak görülmüştür. Camilere yapılan saldırı; katliam, cinayet, olay, kanlı saldırı, ölümcül saldırı, silahlı saldırı, atış ve kaza gibi ifadelerle nitelendirilmiştir. Söz konusu medya kuruluşlarının olayı terör eylemi olarak nitelendirdiği yer yer görülse de eylemi tanımlanmak için “terör saldırısı” ifadesinin çoğu yazıda direkt bir şekilde kullanılmadığı görülmüştür. Benzer şekilde ilgili kuruluşlar Yeni Zelanda terör eylemlerinin failini terörist olarak tanımlamayı da reddetmiştir. Bunun yanında fail genellikle ismiyle anılmış, Brenton Tarrant ve bazı durumlarda Bay Tarrant şeklinde tanımlanıp belli bir saygı ifadesi de ortaya konmuştur. Bay öneki Afganistan’da resmi ve üst düzeyde olan yetkililer için kullanılmaktadır. Tarrant, medya kuruluşları tarafından saldırgan, zanlı, sanık, beyaz ırkçı, aşırı sağcı, beyaz üstünlükçü, fail ve Avustralyalı şeklinde tanımlanmakta ve böylelikle de onun terörist kimliği gizlenmektedir. Saldırının kurbanları da en çok nicel bir ifadeyle 49/50/51 kişi olarak tanımlanmıştır. Kurbanlardan genellikle “49/50/51 kişi öldürdü”, “öldürüldü” ve “hayatını kaybetti” gibi ifadelerle söz edilmiştir. Kurbanların, “terör saldırılarının kurbanları” olarak birkaç kez tanımlanmasının dışında çoğu medya kuruluşu bu ifadeyi kullanmaktan imtina etmiştir. Dolayısıyla medya, kurbanların dini kimliğini gizleyip onlardan Müslüman kurbanlar olarak hiç bahsetmemiştir.

Bu kapsamda failin terörist kimliği yerine sanık, zanlı ve saldırgan olarak tanımlanması; söz konusu saldırının sıradan bir olay olarak sunulması; saldırıların camiye yönelik yapıldığı vurgusu ve saldırıların beyaz ırkçılığı ve aşırı sağ ile ilişkilendirilmesi analiz edilen medya kuruluşlarının yazılarında İslamofobik eğilimler olduğunu net bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu durumda ilgili medya kuruluşlarının uluslararası medya emperyalizmini doğrular biçimde İslomofobik eğilimlere, yerel düzlemde de dâhil olduğu ifade edilebilir. Bu sonuç medya emperyalizmi ya da yeni emperyalizm kurgusunun 1960’lı yıllardan bu güne gelişerek ve gelenekselden yeni medyaya süreklilik arz ederek devam ettiğini göstermektedir. Ancak süreç son yıllarda özellikle kamu diplomasisi adıyla daha yumuşatılmış bir algı çerçevesinde ilerlemektedir. Pek çok ülke medyanın dış politikada kullanımına daha fazla önem vermektedir. Ayrıca uluslararası medya, bilgilendirerek ve kamuoyunu şekillendirerek, güçlü ülkelerin çıkarlarını güvence altına almalarına ve dış politikalarını yürütmelerine yardımcı olmaktadır. Sovyet işgali, iç savaş, Taliban yönetimi, ABD ve müttefiklerinin Afganistan’a saldırısı gibi son 40 yıldaki olaylar bu ülkeyi uluslararası medyanın ilgi odağı haline getirmiştir.

Kaynakça

- Aydın Varol, F. B. (2019). Batı'nın bir ötekisi olarak İslam ve Müslümanlar: Batı Avrupa medyasında İslamofobinin temsili. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)*, 2(2), 215-236.
- Batool, S., Momineen, F., & Tanveer, A. (2020). Framing of Christchurch attacks in international media: A comparative analysis of Muslim and non-Muslim press. *International Review of Social Sciences*, 8(10), 62-70.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi*. Siyasal kitabevi.
- Çınar, D. (2021). İslamofobi'nin üretilmesinde medyanın rolü. *Genç Mütefekkirler Dergisi*, 2(2), 288-306.
- Çiftçi, D. (2020). Yeni Zelanda cami saldırısının Kuzey Kıbrıs ve Türkiye gazetelerinde temsiline karşılaştırmalı leksikal analizi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 13(2), 665-693. 10.18094/JOSC.692008
- Dündar, L. (2019). The news coverage of Christchurch terrorist attacks in British media. *Electronic Turkish Studies*, 14(5), 67-80. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.22991>
- Gölcü, A., & Çuhadar, M. (2017). Batı toplumlarında İslamofobi'nin üretilmesinde medyanın rolü. *Ombudsman Akademik*, 7, 71-99.
- Gölcü, A., Bal, E., & Karadeniz, B. (2019). Dil ve söylem pratiklerini haber metinlerinde aramak: Yeni Zelanda terör saldırısı örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(7), 220-251.
- Hoon, L. L. (2021). Media framing on Muslims and Islam in Christchurch Mosque attack: A content analysis of The Press and New York Times online news. *e-BANGI*, 18(5), 157-174.
- Kınık, H., & İlter, E. (2019). Müslümanlara yönelik medya algısı: İngiliz yazılı basını. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(3), 963-976.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Nobel Yayıncılık.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Öztunç, S. (2021). *Batı medyasında İslam ve Müslüman temsiline inşası: Christchurch terör saldırısı haber örnekleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Öztürk, B. (2019). Yeni Zelanda cami katliamının Batı ve Arap medyasında yansıtma biçimleri. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 32-51.
- Powell, K. A. (2018). Framing Islam/creating fear: An analysis of US media coverage of terrorism from 2011-2016. *Religions*, 9(9), 1-15.
- Satır, M. E. (2020). Yeni Zelanda'da meydana gelen terör eyleminin uluslararası medyada sunuluş biçimleri üzerine eleştirel söylem analizi. *Atatürk İletişim Der-*

gisi, 19, 5-20.

Schreier, M. (2012). *Qualitative content analysis in practice*. Sage Publications.

Sevinç, S. (2020). *Haber söyleminde İslamofobinin üretimi Yeni Zelanda örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Soliman, E. M., Korany, H. B., & El Maghraby, S. S. (2021). Media coverage of Christchurch Mosque attacks in western news websites: Thematic analysis on BBC, CNN and DW. *The Scientific Journal of Public Relations and Advertising Research*, 21, 1-25.

Sultan, K. (2016). Linking Islam with terrorism: A review of the media framing since 9/11. *Global Media Journal: Pakistan Edition*, 9(2), 1-10.

Temel, M. (2019). Türkiye’de medya ve İslamofobi araştırmaları. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 93-121.

TDK. (2022). Kaza. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri* içinde. <https://sozluk.gov.tr/>

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, Y. (2018). Kitle iletişim hukuku bağlamında İslamofobik yayınlar. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 287-297.

Yusof, S. H., Hassan, F., Hassan, M. S., & Osman, M. N. (2013). The framing of international media on Islam and terrorism. *European Scientific Journal*, 9(8).

Etik Kurul Onayı: Etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.

Çıkar çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Yazar katkı oranı: Mohammad Naeim NASIRI (%50), Metin EKEN (%50).

Ethics committee approval: There is no need for ethics committee approval.

Conflict of interest: There are no conflicts of interest to declare.

Financial support: No funding was received for this study.

Author Contribution Rate: Mohammad Naeim NASIRI (50%), Metin EKEN (50%).